

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Моцук К.А., Юркова О.М.

студенти,

Криворізький економічний інститут

Криворізького національного університету

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ ПІД КРЕДИТНІ ЗБИТКИ БАНКІВ ЗА КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Кожен банк, який успішно функціонує на ринку повинен формувати резерви, які в майбутньому знадобляться задля того, аби покривати можливі втрати за кредитними операціями. Резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями є спеціальним резервом, необхідність формування якого обумовлена кредитними ризиками, що притаманні банківській діяльності. Банк повинен вести облік формування та використання резерву з метою підвищення надійності та стабільності, захисту інтересів кредиторів і вкладників банку.

Погіршення фінансового положення позичальника або несвоєчасна сплата платежу за кредитом є причиною того, що банк може дану заборгованість віднести до сумнівної, а потім подати цю справу до суду. Позичальник може спробувати сплатити свою заборгованість перед банком, але якщо він не в змозі виплатити заборгованість, то вона списується з балансу банку за рахунок сформованого резерву.

Проблемам обліку формуванню резерву сумнівних боргів присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних учених: І. А. Бланка, Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, З. В. Гуцайлюка, Р. Дамарі, В. П. Завгороднього, О. Д. Заруби, В. В. Ковальова, С. І. Маслова, Я. В. Соколова, С. Хенка, К. Хувера, М. Г. Чумаченка та ін.

Метою роботи є аналіз обліку нарахування резерву сумнівних боргів за кредитними операціями в банках України, передбачені законодавством, а також визначення проблем їх формування в банківських установах.

Порядок формування та використання резервів за кредитними операціями регулюється положенням НБУ від 6 липня 2000 р. № 23 (зі змінами та доповненнями до нього).

Згідно з цим положенням вітчизняні комерційні банки формують резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями за всіма видами кредитних операцій у національній та іноземній валюті. Виключенням, згідно якого не здійснюється формування резерву є:

1. Операції за бюджетними кредитами;
2. Кредитні операції між установами в системі одного банку;
3. Операції фінансового лізингу (об'єктом операцій є нерухоме майно);
4. Кошти, що розміщені банком на умовах субординованого боргу;

5. Позабалансові зобов'язаннями з кредитування (крім зобов'язань, наданих банкам), за якими банк не повинен надавати кошти за першою вимогою контрагента (тобто за якими банк не несе ризику);

6. Кошти в іноземній валюті, що перераховані НБУ.

До кредитних операцій, згідно яких необхідно формувати резерв сумнівних боргів, відносяться усі види активних операцій банків, пов'язаних із наданням коштів клієнтам у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування на певних визначених кредитним договором (угодою) умовах. До них належать: операції факторингу, фінансовий лізинг, врахування векселів, репо, надання гарантій, порук, авалів та розміщення депозитів [1].

Формування загальних та спеціальних резервів для погашення безнадійної кредитної заборгованості банки зобов'язані здійснювати щомісяця в повному обсязі незалежно від розміру їх доходів за групами ризику відповідно до сум фактичної кредитної заборгованості [3, с. 34].

Задля недопущення збитків від неповернення боргу через неплатоспроможність клієнтів, оцінка кредитних ризиків здійснюється банком за всіма кредитними операціями та коштами, що розміщені на кореспондентських рахунках, які відкриті в інших банках як у національній, так і в іноземній валюті.

Цю оцінку банк здійснює під час укладання договору про надання кредиту, при цьому ураховуючи надалі поточний стан обслуговування кредитної заборгованості. Вона здійснюється залежно від контрагента, який обслуговується: для банків – не рідше ніж один раз на місяць; для інших юридичних осіб – не рідше ніж один раз на три місяці; для фізичних осіб періодичність оцінювання їх фінансового стану визначається банками самостійно, але не рідше ніж один раз у рік. Якщо обслуговування кредитної заборгованості відбувається із простроченням, то банку слід оцінювати фінансовий стан позичальника постійно (щомісяця або щокварталу) протягом періоду несвоєчасного погашення боргу. В цьому разі лише виключаються випадки, пов'язані з поважними причинами і які підтверджуються документально.

Банки самостійно визначають рівень ризику кредитних операцій, оцінюють фінансовий стан позичальників та вартість застави в межах чинного законодавства. Для цього використовуються відповідні методи оцінки фінансового стану позичальників. Вони є обов'язковим додатком до внутрішнього банківського положення про кредитування.

Слід також зазначити, що у Плані рахунків відведено 2 групи для обліку резервів під кредити: 159 «Резерви під заборгованість інших банків» та 240 «Резерви під заборгованість за кредитами, що надані клієнтам». За кредитом рахунку проводяться суми сформованих резервів, а також суми збільшення резервів. За дебетом рахунку проводяться суми зменшення резервів і суми використаних у встановленому порядку резервів. Рахунки в них є контрактивними і це означає, що облікова вартість відповідного активу зменшується на суму сформованого резерву.

Витрати для формування резервів обліковуються на рахунках групи 770 «Відрахування в резерви». За дебетом відображаються рахунки для обліку відрахувань у резерви, а за кредитом – рахунки для обліку спеціальних резервів.

Відповідно до сформованого резерву під нестандартну заборгованість, банки мають право списувати кредитну заборгованість, визнану безнадійною. Для цього приймається відповідне рішення кредитного комітету [3, с. 34].

Рахунків безнадійної кредитної заборгованості в Плані рахунків не передбачено, тому списання заборгованості як безнадійної проводиться з рахунків сумнівної кредитної заборгованості. Списану у збиток заборгованість обліковують на рахунку 9611 «Списана у збиток заборгованість за кредитними операціями». Ця заборгованість обліковується до визначеного обліковою політикою банку часу з урахуванням вимог законодавства України щодо відшкодування збитків. Але оскільки шанс повернення цієї заборгованості нульовий, постає проблема об'єктивного обліку, який ілюструє як сумнівну, так і безнадійну заборгованість. Це також ускладнює порядок формування резерву, його обсяг та аналіз.

До того ж, проблеми обліку та формування резерву сумнівних боргів за кредитними операціями зосереджені в багатьох аспектах. Так, для того, щоб мати уявлення про платоспроможність позичальника, як зазначалось раніше, необхідно розрахувати певні аналітичні показники, для чого необхідна достовірна та повна інформація про стан його активів та пасивів. Ця інформація міститься у фінансовій звітності, але офіційно її, переважно, оприлюднюють тільки акціонерні товариства, банки та низка інших установ. А підприємства в більшості подають фінансову звітність органам, до сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу та власникам. В інших випадках стає проблематичним знаходження даної інформації. Навіть методично обґрунтовані показники не дають гарантії, що контрагент розрахується за заборгованість, і причиною цього може стати низка як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Фізичні особи нерідко «зникають» у час погашення зобов'язань, частішають випадки шахрайства. Нажаль, також розповсюджене явище фіктивного банкрутства для підприємств, які таким чином уникають погашення заборгованості. Оскільки судова справа в даному разі складна, дуже часто виходить строк позивної давності для банку (3 роки) і він не може повернути позичені клієнту кошти.

Таким чином дуже важливо удосконалювати облік та порядок формування резерву сумнівних боргів. За даними аналітичного огляду основних трендів, заборгованість фізичних осіб в іноземній валюті в Україні за станом на 1 листопада 2014 р. складає \$6, 824 млрд, скоротившись за підсумками жовтня на 1,7% (з початку року – на 18,3%). Фактично, велика частина цієї суми при нинішньому курсі долара поверненню не підлягає, а основна маса неплатежів по валютних кредитах припаде на 2015 р. Тому дуже важливо вести суворий облік резервів під заборгованість, зокрема за кредитними операціями.

Список використаних джерел:

1. Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Положення Національного банку України від 25.01.2012 № 23 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>
2. Бондаренко Л.А., Стародубцева Т.В. Формування резервів за кредитними ризиками як засіб забезпечення стабільності банківської системи України // Кривий Ріг, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_NOBG_2013/Economics/1_153320.doc.htm
3. Облік у банках [Текст]: підручник / О.Г. Коренева, Н.Г. Маслак, Н.Г. Слав`янська, Т.Г. Савченко. – Суми: Університетська книга, 2012. – 668 с.